

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

з дисципліни

«БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ»

*(для студентів 3 курсу денної та 4 курсу заочної форм навчання
напрямку підготовки 6.020107 «Туризм»,
6.140101 «Готельно-ресторанна справа»)*

Харків – ХНАМГ – 2011

Методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Бізнес-планування» (для студентів 3 курсу денної та 4 курсу заочної форм навчання за напрямками підготовки 6.020107 «Туризм», 6.140101 «Готельно-ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад. : І. О. Самойленко. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 24 с.

Укладач: І. О. Самойленко

Рецензент: проф., к. е. н. Кайлюк Є. М.

Рекомендовано кафедрою менеджменту і маркетингу в міському господарстві, протокол засідання № 4 від 12.10.2011 р.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Практична робота студентів із дисципліни «Бізнес-планування» організовується відповідно до навчального плану за напрямками підготовки «Туризм» та «Готельно-ресторанна справа» і включає в себе:

- а) виконання практичних завдань;
- б) самостійну роботу студентів у аудиторіях під керівництвом викладача;
- в) самостійну роботу студентів із джерелами, індивідуальним завданням викладача за власним планом.

2. Основне завдання самостійної роботи з дисципліни – закріплення знань, отриманих студентом у процесі конспектування лекцій викладача й вивчення джерел.

3. По кожній темі дисципліни (див. робочу програму) передбачено виконання практичних завдань, рішення 1–2 задач, проведення викладачем опитування з теоретичної частини прочитаних ним лекцій і законспектованої самостійно студентами однієї з тем дисципліни.

Практичне заняття № 1

Тема «Планування грошових надходжень в діяльності підприємства»

Мета: З'ясувати, для чого і як опрацьовується план грошових надходжень і виплат. Довідатися про зміст і методику розробки планового балансу.

Завдання 1

Розрахувати надходження грошових коштів до компанії за ситуацією № 1 та ситуацією № 2.

Ситуація № 1 – збільшення періоду погашення дебіторської (Дт) заборгованості.

Ціна продукції – 10 грн;

Обсяг продажу на рік – 60 000 один.;

Змінні витрати на од. продукції – 6 грн;

Загальний обсяг постійних витрат на рік – 120 000 грн;

Безнадійні борги – 1% від обсягу продажів у вартісному виразі;

Період погашення Дт заборгованості – 30 днів.

Клієнти просять про збільшення періоду погашення дебіторської заборгованості до 45 днів. Аналіз показав: якщо погодитись на ці умови, обсяг продажів збільшиться до 63 000 один. на рік, а безнадійні борги можуть збільшитися до 2% від об'єму продажів у вартісному виразі.

Ситуація № 2 – надання дисконту за оплату до встановленого терміну.

Ціна продукції – 10 грн;

Обсяг продажу на рік – 60 000 один.;

Змінні витрати на од. продукції – 6 грн;

Постійні витрати на один. – 8 грн;

Безнадійні борги – 1% від обсягу продажів у вартісному виразі;

Період погашення Дт заборгованості – 30 днів;

Оборотність Дт заборгованості – 12 разів.

Аналіз показав: якщо буде надано дисконт, ситуація матиме такий вигляд:

Обсяг продажу на рік – 63 000 один.;

Змінні витрати на од. продукції – 6 грн;

Постійні витрати на один. – 8 грн;

Безнадійні борги – 0,5% від обсягу продажів у вартісному виразі;

Період погашення Дт заборгованості – 15 днів;

Оборотність Дт заборгованості – 24 рази.

Завдання 2

Складіть плановий баланс на основі даних табл. 1.

Таблиця 1

Показник	Значення
1. Фактичний обсяг продажу, тис. грн	280
2. Прогнозний обсяг продажу, тис. грн	310
3. Коефіцієнт платоспроможності	2
4. Коефіцієнт ліквідності	1
5. Співвідношення власного та позичкового капіталу	1

ПРОГНОЗНИЙ БАЛАНСОВИЙ ЗВІТ (за даними табл. 1)

Показник	факт	Процент від продажу	прогноз	Збільшення заборгованості	Скоригований прогноз 1	Емісія акцій	Скоригований прогноз 2
АКТИВ							
Грошові кошти	84						
Дебіторська заборгованість	16						
Товарно-матеріальні цінності	25						
<i>Разом оборотних активів</i>	<i>125</i>						
Основні фонди							
за залишковою вартістю	148						
Баланс	273						
ПАСИВ							
Поточні зобов'язання							
- перед постачальниками	10						
- з оплати праці	8						
- зі сплати податків	12						
- інші	31						
<i>Разом поточних активів</i>	<i>61</i>						
Довгострокові зобов'язання	70						
<i>Разом зобов'язань</i>	<i>131</i>						
Власний капітал	110						
Нерозподілений прибуток	32						
Баланс	273						
Додаткові показники							
Наявні фінансові ресурси							
Потреба в додаткових фінансових ресурсах							
Максимальна сума поточних зобов'язань							
Максимальна сума сукупних зобов'язань							
Коефіцієнт платоспроможності							
Коефіцієнт абсолютної ліквідності							
Співвідношення власного та позичкового капіталу							

Завдання 3

Мережа ресторанів закуповує сир для бутербродів на одному з місцевих заводів. Річна потреба у сирі складає 1 000 кг. Завод пропонує покупцям сиру наступну систему дисконту за великі розміри замовлення:

<u>Розмір замовлення (кг)</u>	<u>Ціна за кг (у. о.)</u>
0 – 50	10
51 – 100	9,8
101 – 150	9,5
150 +	9,3

Вартість розміщення та прийому замовлення складає 5 у. о., а витрати на зберігання сиру дорівнюють 40% від його вартості.

Питання

1. Який має бути оптимальний розмір замовлення без урахування запропонованого дисконту?
2. Чи потрібно фінансовому менеджеру збільшувати розмір замовлення до 150 кг?
3. У зв'язку з тим, що сир має обмежений термін зберігання, мережа ресторанів має здійснювати закупівлю сиру не менше ніж 1 раз на місяць. Який ефект буде за таких умов при оптимальному розмірі замовлення?

Практичне заняття № 2

Тема «Формування і розподіл прибутку на підприємстві»

Мета: Набуття практичних навичок із формування та розподілу прибутку на підприємстві.

В умовах ринкової економіки основу економічного розвитку підприємства складає прибуток. Прибуток є основним показником ефективності роботи підприємства, джерелом його діяльності. Зростання прибутку створює фінансову основу для самофінансування діяльності підприємства, здійснення розширеного відтворення і задоволення зростаючих соціальних і матеріальних потреб трудових колективів. За рахунок прибутку виконуються також зобов'язання підприємства перед бюджетом, банками та іншими контрагентами.

Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. Основним джерелом прибутку в туризмі є виручка від реалізації турпродукту (послуг). Прибуток від реалізації планується різними методами.

Перший метод ґрунтується на використанні двох уже розроблених планів: плану доходів від реалізації турпродукту (послуг) і плану витрат,

пов'язаних із його комплектуванням і реалізацією. Для розрахунків цим методом плану прибутку для туроператора можна використовувати таку формулу:

$$\Pi_{\text{оп}}^{\text{пл}} = V^{\text{пл}} - \text{ПДВ} - B^{\text{пл}} \quad (1)$$

де $\Pi_{\text{оп}}^{\text{пл}}$ – планова сума прибутку туроператора від реалізації;
 $V^{\text{пл}}$ – планова сума виручки (доходу) від реалізації турпродукту (послуг) туроператора;
 $B^{\text{пл}}$ – витрати на комплектування та реалізацію планового обсягу турпродукту (послуг).

При плануванні прибутку турагента необхідно враховувати специфіку утворення його доходу і витрат за формулою:

$$\Pi_{\text{аг}}^{\text{пл}} = KB^{\text{пл}} - \text{ПДВ} - B^{\text{пл}}, \quad (2)$$

де $\Pi_{\text{аг}}^{\text{пл}}$ – планова сума прибутку від реалізації турпродукту та послуг турагента;
 $KB^{\text{пл}}$ – планова сума комісійної винагороди;
 $B^{\text{пл}}$ – витрати турагента на просування на ринок і реалізацію турпродукту (послуг).

Другий метод полягає у використанні середнього рівня рентабельності діяльності підприємства, встановленого на плановий період. При розрахунках плану прибутку цим методом використовуються такі формули:

– для туроператора

$$\Pi_{\text{оп}}^{\text{пл}} = \frac{D_{\text{ч}}^{\text{пл}} \times P_{\text{вир}}}{100}, \quad (3)$$

– для турагента

$$\Pi_{\text{аг}}^{\text{пл}} = \frac{KB_{\text{ч}}^{\text{пл}} \times P_{\text{кв}}}{100}, \quad (4)$$

де $D_{\text{ч}}^{\text{пл}}$ – чистий дохід туроператора на плановий період;
 $P_{\text{вир}}$ – плановий рівень рентабельності виручки туроператора;
 $KB_{\text{ч}}^{\text{пл}}$ – чиста комісійна винагорода турагента на плановий період;
 $P_{\text{кв}}$ – плановий рівень рентабельності комісійної винагороди турагента.

Плановий рівень рентабельності діяльності туристичних підприємств визначається коригуванням фактичного рівня рентабельності на можливі зміни доходу і витрат.

Третій метод передбачає прямі розрахунки цільового прибутку. Основою такого планування є визначення потреби в прибутку для кожного напрямку його використання:

- 1) інвестування виробничого й соціального розвитку підприємства;
- 2) виплата доходів і дивідендів власникам капіталу не нижче процентної ставки за депозитними внесками;
- 3) додаткове матеріальне стимулювання працівників;
- 4) створення фінансових резервів і фондів ризику;
- 5) сплата податків та інших обов'язкових платежів із прибутку.

Перераховані види потреб формують загальну потребу в чистому прибутку. Для розрахунків оподатковуваного прибутку, що забезпечить одержання планового чистого прибутку, використовується формула:

$$П_{\text{оп}}^{\text{пл}} = \frac{П_{\text{ч}}^{\text{пл}} \times 100}{100 - С_{\text{под}}}, \quad (5)$$

де $П_{\text{оп}}^{\text{пл}}$ – оподатковувана сума планового цільового прибутку;
 $П_{\text{ч}}^{\text{пл}}$ – планова сума чистого прибутку;
 $С_{\text{под}}$ – ставка податку на прибуток, %.

Розрахований за допомогою такого методу оподатковуваний прибуток є вихідним моментом програмно-цільового методу планування доходу та інших показників господарської діяльності.

Планування прибутку з інших джерел здійснюється методом прямих розрахунків.

Завершальним етапом планування фінансово-господарської діяльності є складання прогнозу прибутку (збитку) за формою, наведеною в табл. 2.

Схема прогнозування прибутків і збитків, представлена в таблиці, ґрунтується на використанні двох розроблених планів: плану доходів від усіх видів діяльності (рядки 1, 6, 11) і плану витрат (рядки 4, 7, 8, 9, 12). На основі даних цих двох планів розраховуються такі планові показники:

- валовий прибуток (р. 5.1) або валовий збиток (р. 5.2);
- фінансовий результат від операційної діяльності, тобто прибуток від операційної діяльності (р. 10.1) або збиток (р. 10.2);
- фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування – це сума прибутку до оподаткування від звичайної діяльності (р. 13.1) або сума збитку (р. 13.2);
- чистий прибуток підприємства (р. 15.1) або збиток (р. 15.2).

Система розподілу прибутку підприємства має враховувати як інтереси суспільства, так і інтереси самого підприємства, його власників і працівників.

Це потребує дотримання ряду принципів:

- першочергового виконання фінансових зобов'язань перед суспільством в особі держави через сплату податку на прибуток;
- забезпечення за рахунок прибутку потреб розширеного відтворення;
- винагороди власників капіталу, авансованого в діяльність підприємства;
- матеріального стимулювання працівників;
- задоволення соціальних потреб трудового колективу.

Таблиця 2

Прогноз прибутків (збитків) підприємства на рік

№ п/п	Найменування показника	Значення показника, тис. грн
1	Доход (виручка) від реалізації	
2	ПДВ, єдиний податок та інші податкові збори з доходу (р. 1 x C _п : 100)	
3	Чистий доход (р. 1 – р. 2)	
4	Собівартість реалізованої продукції	
5	Валовий	
5.1	прибуток (р. 3 – р. 4)	
5.2	збиток (р. 3 – р. 4)	
6	Інші операційні доходи	
7	Адміністративні витрати	
8	Витрати на збут	
9	Інші операційні витрати	
10	Фінансовий результат від операційної діяльності	
10.1	прибуток (р. 5.1 + р. 6 – р. 7 – р. 8 – р. 9)	
10.2	збиток (р. 3 – р. 4 + р. 6 – р. 7 – р. 8 – р. 9)	
11	Доход від фінансової діяльності	
12	Фінансові витрати	
13	Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування (р. 3 – р. 4 + р. 6 – р. 7 - р. 8 - р. 9 + р. 11 – р. 12)	
13.1	Прибуток (+)	
13.2	збиток (–)	
14	Податок на прибуток (р. 13.1 x C _{под} : 100)	
15	Чистий	
15.1	прибуток (р. 13.1 – р. 14)	
15.2	збиток (р. 13.2)	

Позначки: р. – рядок; C_{под} – ставка податку на прибуток.

Основою плану розподілу прибутку виступає базова економічна стратегія діяльності підприємства. План розподілу прибутку має бути спрямований на підвищення ринкової вартості підприємства, на формування інвестицій для забезпечення саморозвитку підприємства, на забезпечення матеріальної зацікавленості власників капіталу та працівників підприємства, на формування резервного фонду.

Розподіл чистого прибутку здійснюється підприємством самостійно на основі його Статуту. Особливе значення при плануванні розподілу прибутку акціонерних товариств має дивідендна політика, основними варіантами якої можуть бути такі:

- незмінність рівня дивідендів протягом декількох років; – неухильне збільшення рівня дивідендів, що виплачуються акціонерам;
- виділення на виплату дивідендів установленої (нормативної) частини прибутку;
- гнучка система виплати дивідендів із залишку прибутку після капіталізації;
- виплата дивідендів додатково випущеними акціями.

Для оцінювання ефективності розподілу чистого прибутку використовується коефіцієнт капіталізації, що розраховується за формулою:

$$K_{\text{кп}} = \frac{\Pi_{\text{кап}} \times 100}{\Pi_{\text{ч}}} , \quad (6)$$

де $K_{\text{кп}}$ – коефіцієнт капіталізації чистого прибутку;
 $\Pi_{\text{кап}}$ – прибуток, що капіталізується;
 $\Pi_{\text{ч}}$ – чистий прибуток.

Розподіл чистого прибутку вважається раціональним, якщо коефіцієнт його капіталізації становить не менше 25% ($K_{\text{кп}} \geq 25\%$).

Крім того, на прибуток впливає експертна діяльність підприємства. Слід пам'ятати, що прибуток від експортної діяльності залежить не тільки від суми реалізації й витрат, із нею пов'язаних, але й від курсу гривні стосовно закордонних валют.

Кількісно прибуток від експортної діяльності розраховується за наступною формулою:

$$P = q \times (p_{\text{з}} - \frac{c_{\text{з}}}{k_{\text{з}}}) - S_{\text{з}} , \quad (7)$$

де q – об'єм продукції, од.;
 $p_{\text{з}}$ – експортна ціна одиниці продукції в іноземній валюті;
 $c_{\text{з}}$ – собівартість виробництва одиниці продукції в грн;
 $k_{\text{з}}$ – курс гривні стосовно іноземної валюти;
 $S_{\text{з}}$ – витрати з експорту.

Завдання 1

Згідно з бізнес-планом підприємство передбачає прибутки за два наступних роки у розмірі 60 000 грн і 80 000 грн. Податок на прибуток – 30%. Ставка ризику – 10%. Сума амортизаційних відрахувань за вказані роки відповідно становить 6 000 грн і 7 000 грн, початкові інвестиції – 90 000 грн.

Визначити суму податку на прибуток; грошовий потік; теперішню вартість грошових потоків; чисту теперішню вартість.

Завдання 2

Розрахувати фінансовий результат та (за наявності прибутку) податок на прибуток, якщо виручка від реалізації продукції – 140 000 грн, витрати виробництва – 110 000 грн, ПДВ – 20 000 грн, сума акцизу – 10 000 грн, проценти, отримані підприємством від вкладення коштів на депозит, – 4 000 грн, додатковий дохід від реалізації раніше придбаних цінних паперів – 2 000 грн, перевищення виручки від реалізації основних засобів над їх балансовою вартістю – 3 000 грн, орендна плата за здане в оренду майно – 1 000 грн, збитки минулих робіт, що виявлені в поточному році, 5 000 грн., кредиторська заборгованість, що списана як безнадійна, 6 000 грн, списання товарно-матеріальних цінностей понад норми природних втрат – 2 000 грн, збитки від стихійного лиха – 8 000 грн, відшкодування страхової компанії – 5 000 грн.

Завдання 3

Підприємство поставило 500 тонн виробу за ціною 156 € за одиницю. Витрати підприємства на виробництво й реалізацію цієї продукції склали 600 грн /од. Витрати на експорт партії виробу дорівнюють 5 тис. €. *Який прибуток одержить експортер, якщо курс гривні до євро складе 7,5:*

а) 211 600 €; б) 46 750 €; в) 33 000 €; г) 38 000 €.

Завдання 4

Планова собівартість не порівняної продукції дорівнює 40 000 грн. Середня рентабельність реалізованої продукції поточного року становила 25%. *Знайти плановий прибуток від реалізації не порівняної (нової для підприємства) продукції.*

Завдання 5

Компанія «Старт» відпускає замовникові продукцію на умовах оплати протягом 30 днів. Дисконт за ранню оплату не надається. Виручка від реалізації продукції складає 432 000 у.о. , а середній період оборотності Дт заборгованості становить 40 днів. Середній розмір безнадійних боргів складає

3% від виручки, а витрати на збір Дт заборгованості – приблизно 0,2% від виручки. Ціна капіталу до податку на прибуток дорівнює 10%.

Компанія «Старт» планує змінити грошово-кредиту політику, внаслідок чого відбудеться збільшення виручки на 72 000 у.о., а термін погашення торгового кредиту складатиме 50 днів.

Передбачається, що 80% клієнтів будуть сплачувати рахунки на 40-ий день, половина тих клієнтів на 50 день, а всі інші клієнти на 60-ий день. Розмір безнадійних боргів складає 6% від виручки, а витрати на збір Дт заборгованості приблизно 0,4% від виручки. 80% від виручки припадає на змінні витрати. У зв'язку з тим, що компанія має потужний виробничий потенціал, інвестиції в основні засоби не знадобляться, але необхідно буде збільшити середню величину товарно-матеріальних запасів на 15 000 у.о. Компанія «Старт» платить податок на прибуток по ставці 34%.

На підставі даних табл. 3 зробіть аналіз впливу зміни грошово-кредитної політики на економічний прибуток компанії «Старт». Дайте відповідь що буде являти собою новий період оборотності Дт заборгованості.

Таблиця 3

Показники	До зміни грошово-кредитної політики	Ефект	Після зміни грошово-кредитної політики
1. Виручка в кредит			
2. Виробничі витрати а) постійні витрати б) змінні витрати			
3. Прибуток до виплати відсотків та податку			
4. Дебіторська заборгованість*			
5. Інвестиції в дебіторську заборгованість $\frac{\text{рядок 2б}}{\text{рядок 1}} \times \text{рядок 4}$			
6. Витрати на дебіторську заборгованість (10% \times рядок 5)			
7. Збитки від безнадійних боргів			
8. Витрати на збір дебіторської заборгованості (% витрат на збір \times рядок 1)			
9. Активи, що використовуються для виручки	250 000		
10. Необхідний дохід для інвестицій (10% \times рядок 9)			
11. Чистий економічний прибуток до виплати податку (строки 3 – 6 – 7 – 8 – 10)			
12. Чистий економічний прибуток [(1 – 0,34) \times рядок 11]			

* Середня річна виручка (Виручка / 360 дн.), помножена на середній період дебіторської заборгованості.

Практичне заняття № 3

Тема «Оборотні активи та їх організація в готельно-ресторанній справі»

Мета: Уміти планувати потребу в оборотних коштах та визначати ефективність їх використання.

Активи підприємства, які в результаті його господарської діяльності повністю переносять свою вартість на собівартість продукції, перебувають у безперервному кругообігу, споживаються в одному виробничому циклі, змінюючи при цьому свою натуральну форму, називаються оборотними коштами.

Завдання 1

Визначити потребу в оборотних коштах, іммобілізованих у запасах готової продукції на складі. Випуск продукції за виробничою собівартістю у четвертому кварталі становив 8 100 тис. грн. Норма запасу оборотних коштів по готовій продукції на складі – 2 дні. Як зміниться потреба в оборотних коштах у зв'язку із затримкою відвантаження продукції на 2 дні.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ

Норматив оборотних коштів розраховується за формулою (8):

$$H = N \times O, \quad (8)$$

де N – норма оборотних коштів у днях запасу;
 O – одноденні витрати матеріальних ресурсів. Встановлюються на основі кошторису витрат на виробництво (звичайно за 4-й квартал).

Завдання 2

Визначити норматив оборотних активів на плановий рік, якщо норматив оборотних активів підприємства на початок планового року становив 1 450 грн, в т. ч. виробничий – 950 000 грн, невиробничий – 500 000 грн. Зростання виробничої програми на плановий рік передбачене у розмірі 4% проти минулого року, невиробничого – 2%. Реалізація заходів, спрямованих на поліпшення використання оборотних активів, приведе до прискорення їх обертання на 3%.

Завдання 3

Норматив оборотних коштів підприємства на початок планового року становив 100 000 грн, у тому числі постійна частина $\Delta OK_{\text{пост}}$ – 200 000 грн;

змінна частина $\Delta OC_{\text{мін}}$ – 800 000 грн. На майбутній рік планується збільшення обсягу виробництва й реалізації продукції на 10%. У плановому році за рахунок впровадження заходів щодо прискорення оборотності оборотних коштів очікується скорочення періоду обороту на 2%. *Визначити норматив оборотних коштів на плановий рік.*

Практичне заняття № 4

Тема «Кредитування підприємств готельно-ресторанної справи»

Мета: Ознайомитися з умовами кредитування бізнес-проектів.

Завдання 1

Фінансування інвестиційного проекту здійснюється за рахунок позичкового капіталу, одержаного у вигляді банківського кредиту. Сума кредиту становить 3 125 000 дол. США. Він надається позичальнику на строк 5 років під 10,4% річних, але згідно з умовами кредитування в момент видачі кредиту стягується дисконт у розмірі 20%. Наступна виплата процентів здійснюється в такому порядку: В кінці другого, третього та четвертого років сплачується по 250 000 дол. США, а в кінці п'ятого року – 875 000 дол. США. Кредит буде повернено за рахунок спеціально створеного фонду погашення кредиту, відрахування до якого будуть здійснюватися, починаючи з першого року. Таким чином, на кінець п'ятого року цей фонд буде повністю сформований і забезпечить повне погашення кредиту. Плановий розмір чистого прибутку, який залишатиметься в розпорядженні підприємства після здійснення відрахувань у фонд погашення кредиту, становить 50 000 дол. США.

На підставі табл. 5 побудуйте графік повернення кредиту.

Таблиця 5

Показник	Роки					Усього
	1	2	3	4	5	
1. Залишок кредиту на початок року						
2. Процент за кредит						
3. Прибуток на погашення боргу	447	1038	1141	1182	1192	5000
4. Чистий прибуток після відрахувань до фонду погашення кредиту						
5. Відрахування до фонду погашення кредиту (3 р. – 4 р.)						
6. Повернення основної суми боргу						

Завдання 2

За звітний рік підприємство одержало прибуток від реалізації на суму 4 640 тис. грн; середньорічна сума фонду оборотних коштів (оборотного капіталу) – 9 320 тис. грн, в т. ч. короткострокові банківські кредити (середньорічна заборгованість) – 1 520 тис. грн, прибуток на суму залучених банківських кредитів – 756,7 тис. грн. *Розрахуйте ефективність використання оборотних коштів та залучених банківських кредитів.*

Завдання 3

Орієнтація виключно на внутрішні джерела фінансування знижує ефективність господарської діяльності. Це пояснюється наявністю так званого **ефекту фінансового важеля**. Ефект фінансового важеля можна трактувати як збільшення рентабельності власного капіталу, зумовлене використанням позичкового капіталу.

Розглянемо дію фінансового важеля.

Інвестиційний проект характеризується показниками, наведеними в табл. 6. *Обчисліть ефект фінансового важеля.*

Таблиця 6

Вихідні дані

Показники	Значення
1. Річний балансовий прибуток, тис. грн	640
2. Сукупні активи, тис. грн	5240
3. Річний виторг від реалізації, тис. грн	7800
4. Ставка податку на прибуток, %	30
5. Власний капітал, тис. грн	2240
6. Позичковий капітал, тис. грн., у тому числі:	
кредит за кредитною лінією ЄБРР	1800
кредит вітчизняного комерційного банку	1200
7. Кредитний процент:	
За кредитною лінією ЄБРР	15
За кредитом вітчизняного комерційного банку	45

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ

1. Нетто-результат експлуатації інвестицій НРЕІ:

$$\text{НРЕІ} = \text{БП} + \text{К}_\text{Р}, \quad (9)$$

де БП – балансовий прибуток до оподаткування;
К_Р – проценти за кредит, які входять до складу валових витрат.

2. Економічна рентабельність активів ЕР:

$$\text{ЕР} = \text{НРЕІ} / \text{А}, \quad (10)$$

де А – підсумок балансу.

3. Комерційна маржа КМ:

$$\text{КМ} = \text{НРЕІ} / \text{ВР}, \quad (11)$$

де ВР – виторг від реалізації.

Комерційна маржа характеризує рентабельність реалізованої продукції.

4. Коефіцієнт трансформації КТ:

$$\text{КТ} = \text{ВР} / \text{А}. \quad (12)$$

Коефіцієнт трансформації характеризує оборотність сукупних активів.

5. Рентабельність власного капіталу РВК:

$$\text{РВК} = (\text{НРЕІ} - \text{К}_\text{Р} - \text{П}) / \text{А} = (\text{БП} - \text{П}) / \text{А} = \text{ЧП} / \text{А}, \quad (13)$$

де П – податок на прибуток.

Якщо ставка податку на прибуток становить 30%, а фірма використовує для фінансування проекту виключно власний капітал, то

$$\text{РВК} = (\text{БП} - 0,3 \text{ БП}) / \text{А} = 0,7 \text{ БП} / \text{А} = 0,7 \text{ ЕР}. \quad (14)$$

Якщо ставка податку на прибуток становить 30%, а фірма використовує для фінансування проекту і власний і позичковий капітал, то:

$$\text{РВК} = 0,7 \text{ ЕР} + \text{ЕФВ}, \quad (15)$$

де ЕФВ – ефект фінансового важеля.

6. Середньозважена вартість капіталу, який використовується для фінансування проекту, СВК:

$$\text{СВК} = \sum_{i=1}^n (\text{СВ}_i \cdot \text{Ч}_i), \quad (16)$$

де СВ_і – середні фінансові витрати, пов'язані із залученням фінансових ресурсів з і-го джерела; Ч_і – питома вага фінансових ресурсів залучених з і-го джерела у загальному обсязі фінансування; n – загальна кількість джерел фінансових ресурсів.

Якщо зовнішнє фінансування залучається у вигляді банківського кредиту, $СВ_i$ являє собою середню розрахункову ставку процента (СРСП) і розраховується за формулою:

$$СРСП = \sum_{i=1}^n (Пр_i \cdot Ч_i), \quad (17)$$

де $Пр_i$ – процент, сплачуваний за користування i -м кредитом; $Ч_i$ – питома вага i -го кредиту в загальному обсязі залучених кредитів; n – загальна кількість кредитів, одержаних протягом відповідного періоду.

Якщо зовнішнє фінансування залучається через продаж звичайних акцій, $СВ_i$ розраховується за формулою:

$$СВ_i = Д_{за} / (М_{за} + НП), \quad (18)$$

де $Д_{за}$ – сума дивідендів, сплачуваних за звичайними акціями;
 - $М_{за}$ – сума грошових коштів, мобілізованих через додаткову емісію звичайних акцій;
 - $НП$ – нерозподілений прибуток.

Якщо зовнішнє фінансування залучається через продаж привілейованих акцій, $СВ_i$ розраховується за формулою:

$$СВ_i = Д_{па} / М_{па}, \quad (19)$$

де $Д_{па}$ – сума дивідендів, сплачуваних за привілейованими акціями;
 $М_{па}$ – сума грошових коштів, мобілізованих через додаткову емісію привілейованих акцій.

7. Диференціал $Д_{иф}$:

$$Д_{иф} = 0,7 (ЕР - СВК), \quad (20)$$

Диференціал – це різниця між економічною рентабельністю активів та середньозваженою вартістю капіталу, скоригована на суму податку на прибуток.

8. Плече фінансового важеля ПФВ:

$$ПФВ = ПК / ВК, \quad (21)$$

де $ПК$ – позичковий капітал, використовуваний для фінансування проекту.

9. Ефект фінансового важеля ЕФВ:

$$\begin{aligned} ЕФВ &= Д_{иф} \cdot ПФВ = 0,7 (ЕР - СВК) \cdot ПК / ВК = \\ &= (1 - С_n) (ТН - CDR) \cdot ПК / ВК, \end{aligned} \quad (22)$$

де $С_n$ – ставка податку на прибуток.

Якщо $СВК = ЕР$, ефекту фінансового важеля немає і необхідно змінити структуру джерел фінансування інвестицій. Даному значенню відповідає так зване критичне значення $НРЕІ$ ($НРЕІ_{крит}$).

Трансформація формули дає:

$$НРЕІ_{крит} = ЕР \cdot А = ЕР (ВК + ПК). \quad (23)$$

Практичне заняття № 5

Тема «Фінансове планування роботи підприємств готельно-ресторанної справи та роботи туристичних підприємств»

Мета: З'ясувати, за допомогою яких інструментів здійснюється фінансовий аналіз підприємницького проекту.

Завдання 1

Проведіть аналіз безбитковості (маржинальний дохід, точка безбитковості, межа рентабельності, запас фінансової міцності в абсолютному та відносному виразі), якщо інвестиційний проект характеризується даними табл. 7.

Таблиця 7

Вихідні дані

Показник	Продукт 1	Продукт 2	Продукт 3	Продукт 4
Прогнозний річний обсяг реалізації, од.	1000	1100	200	1000
Ціна реалізації одиниці продукції, грн	17	14	18	12
Змінні витрати на одиницю продукції, грн	12	11	13	10
Постійні витрати, грн	7216			

Завдання 2

Проведіть аналіз безбитковості проекту за умови, що:

- Ціна реалізації – 6 грн;
- Змінні витрати на одиницю 2 грн;
- Постійні витрати 100 000 грн;
- Плановий річний прибуток становить 50 000 грн;
- Унаслідок скорочення платоспроможного попиту очікується зниження обсягів виробництва до 30 000 од.;
- Можливим є зростання змінних витрат на одиницю продукції на 20%;
- Унаслідок використання системи прискореної амортизації можливим є зростання постійних витрат на 2000 грн;
- Можливим є використання короткострокового банківського кредиту для часткового фінансування проекту, що зумовлює виплату процентів у розмірі 1000 грн.

Завдання 3

Визначте силу впливу операційного важеля за даними табл.

Таблиця 8

Показник	Оптимістичний варіант	Песимістичний варіант
1. Ціна одиниці продукції, грн	6	6
2. Змінні витрати на одиницю продукції, грн	2	2,4
3. Сукупні постійні витрати, грн	100 000	103 000
4. Обсяг виробництва в натуральному виразі, од.	37 500	30 000

При здійсненні аналізу фінансового стану підприємства слід приділити увагу такому показнику, як імовірності банкрутства («рахунок - Z» Альтмана), який відображає фінансову стійкість підприємства.

Банкрутство підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується неспроможністю суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити в установлені для цього строки пред'явлені до нього з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом, що зумовлено недостатністю наявних активів у ліквідній формі.

Завдання 4

На основі наведених даних оцінити ймовірність банкрутства за 5-факторною моделлю Альтмана «Рахунок – Z».

АКТИВ		ПАСИВ	
Позаоборотні активи			
1		2	3
Основні засоби:		Власний капітал	-
- залишкова вартість	2350	Статутний капітал	600
- первісна вартість	2650	Додатковий капітал	1200
- знос	(300)	Нерозподілений прибуток	891
Довгострокові інвестиції	400	Всього власного капіталу	2691
Всього довготермінових активів	2750	Довгострокові зобов'язання	1000
Оборотні активи		Короткострокові зобов'язання	
Виробничі запаси	1100	Короткотермінові кредити банків	93
Дебіторська заборгованість	890	Кредиторська заборгованість за товари та послуги	800
Грошові кошти та їх еквіваленти	54	Поточні зобов'язання по розрахунках (оплата праці персоналу, відрахування до бюджету)	210
Всього оборотні активи	2044	Всього короткотермінові	1103
Всього активів	4794	Всього пасивів	4794

1		2	3
Назви статей	Фактичні дані за звітний період, тис. грн	Назви статей	Фактичні дані за звітний період, тис. грн
Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	10200	Прибуток від основної діяльності (операційний прибуток)	1155
Податок на додану вартість	(1700)	Інші позареалізаційні ДОХОДИ	170
Чиста виручка від реалізації продукції	8500	Інші витрати	(52)
Собівартість реалізованої продукції	6725	Прибуток до сплати податків	1273
Валовий прибуток	1775	Податок на прибуток	(382)
Операційні витрати	620	Чистий прибуток	891

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ

«Рахунок – **Z**» Альтмана оцінюється за наступним показником:

$$Z = 1,2x_1 + 1,4x_2 + 3,3x_3 + 0,6x_4 + x_5, \quad (24)$$

де x_1 – власні оборотні кошти (робочий капітал) / сума активів,

x_2 – нерозподілений прибуток / сума активів,

x_3 – прибуток до виплати відсотків і податків / сума активів,

x_4 – ринкова вартість власного капіталу (або ринкова вартість акцій) / позичений капітал,

x_5 – виручка від реалізації продукції, товарів, послуг / сума активів.

Залежно від величини показника **Z** прогнозується ймовірність банкрутства підприємства:

Значення показника Z	Ймовірність банкрутства
до 1,8	Дуже висока
1,81 – 2,70	Висока
2,71 – 2,99	Можлива
3,00 і більше	Низька

Завдання 5

Підприємство оголошено банкрутом. Заборгованість кредиторам склала 220 000 грн, сума активів – 180 000 грн, заборгованість по заробітній платі – 23 000 грн, плата господарському суду – 1 000 грн. Встановити розмір платежу, який буде сплачено у другу чергу:

- а) 23 000 грн;
- б) 24 000 грн;
- в) 180 000 грн.

Після реалізації майна було отримано – 3 200 000 грн. Вимоги двох кредиторів, не забезпечені заставою становлять 1 000 000 грн та 300 000 грн. Розрахувати, наскільки будуть задоволені дані вимоги, якщо вимоги, що забезпечені заставою, становлять 1 600 000 грн, заборгованість по заробітній платі склала 500 000 грн; податкова заборгованість – 640 000 грн, вимоги щодо здійснення внесків трудового колективу до статутного фонду – 3 400 000 грн, витрати керуючого господарського суду, що пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів банкрутства, 70 000 грн, інші витрати з провадженням справи про банкрутство – 90 000 грн.

Практичне заняття № 6

Тема «Ризик планування»

Мета: Придбання практичних навичок із проведення ризик-аналізу проекту.

Метою аналізу проектних ризиків є надання оцінки всім видам ризиків проекту, а також визначення:

- а) можливих шляхів зниження ризиків;
- б) ступеня доцільності реалізації проекту за наявного рівня ризику та способів його зниження.

Аналіз проектних ризиків передбачає вирішення таких завдань:

- виявлення ризиків проекту;
- оцінка ризику проекту;
- визначення чинників, що впливають на ризик;
- пошук шляхів скорочення ризику;
- врахування ризику при оцінці доцільності реалізації проекту;
- врахування ризику при оцінці доцільності реалізації способу фінансування проекту.

При оцінці проектів передбачається, що всі вихідні величини, зокрема величини грошових потоків, відомі або можуть бути точно визначені. У реальній ситуації такого практично не буває. Параметри, що визначають величину грошових потоків, можуть набувати значень, які помітно відхиляються від очікуваних.

Методологічною базою аналізу і ризику інвестиційних проектів є розгляд вихідних даних як очікуваних значень певних випадкових величин із відомими законами імовірнісного розподілу.

Закон розподілу характеризується кількома показниками, зокрема математичним очікуванням, дисперсією, середньоквадратичним відхиленням, коефіцієнтом варіації.

Завдання 1

Вибрати найменш ризикований варіант капіталовкладень із двох, дані яких наведені нижче.

Перший варіант. Прибуток при середній величині 23 000 грн коливається у межах від 12 000 до 24 000 грн. Імовірність отримання мінімального прибутку становить 15%, максимального – 20%.

Другий варіант. Прибуток при середній величині 18 000 грн коливається у межах від 11 000 до 20 000 грн. Імовірність отримання мінімального прибутку дорівнює 30%, максимального – 25%.

Завдання 2

Розрахувати для двох компаній – А і В – *середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації* за умови, що стан економіки характеризується як «поганий», «середній», «добрий». Кожний із цих станів має однакову вірогідність.

Вірогідність доходності компаній при кожному стані економіки наступна:

Доходність компаній	Стан економіки		
	поганий	середній	добрий
Доходність компанії А	30%	21%	- 30%
Доходність компанії В	- 40%	21%	40%

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бизнес-план: Методические материалы / Под ред. Колесникова. – М., 2002. – 256 с.
2. Бизнес-планирование / Под ред. В. М. Попова. – М. : Финансы и статистика, 2001.– 672 с.
3. Горемыкин В. А. Бизнес-план: Методика разработки. 25 реальных образцов бизнес-плана. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Ось-89, 2005. – 592 с.
4. Любанова Т. П. , Мясоедова Л. В. , Грамотенко Т. А. , Олейникова Ю. А. Бизнес-план : уч.-метод. пособие. – М.: Книга-сервис, 2003. – 96 с.
5. Попов В. М. Сборник бизнес-планов: с рекомендациями и комментариями: учебно-методическое пособие / Попов В. М. , Ляпунов С. И. , Зверев А. А. , Млодик С. Г.; под ред. В. М. Попова и С. И. Ляпунова. – 5-е изд., перераб. –М. : УНОРУС, 2005. – 336 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки
до виконання практичних завдань
з дисципліни

«БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ»

(для студентів 3 курсу денної та 4 курсу заочної форм навчання за напрямками підготовки 6.020107 «Туризм», 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»).

Укладач: **Самойленко** Інна Олександрівна

Редактор *О. Ю. Кригіна*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2011, поз. 393 М

Підп. до друку 19.10.2011
Друк на ризографі
Зам. №

Формат 60 x 84/16
Ум. друк. арк. 1,4
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювачі:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4064 від 12.05.2011 р.